

Fig. 1. Hoptrup. Ydre, set fra øst.

K. M. 1952

HOPTRUP KIRKE

HADERSLEV HERRED

Kirken, der var viet *S. Nicolaus* (jfr. klokke p. 373) og betalte 24 skilling i cathedricum, blev 1287—1307 af Slesvigbispens annekteret provstiet over Barved syssel, som beholdt den middelalderen ud¹; den har derfor antagelig været biskoppeligt patronat, men det må dog bemærkes, at efter kong Valdemars jordebog (II, 74 f.) ejede kongeslægten gods i den i sognet liggende by Kestrup, hvor et par gårde længe kaldtes »æ her'gård«, og hvor der endnu findes et firsidet voldsted. Ved reformationen delte kirken skæbne med provstiets andre kirker, blev først hertugelig (jfr. Aller p. 258) og senere, efter hertug Hans' død 1580, kongelig, således at kaldet besattes direkte gennem tyske cancelli.

Ifølge et *sagn* har klokken en smuk sølvklang, fordi der kom en del sølv i malmen. Jøderne bød i sin tid ligeså mange 12-kurantskillinger for klokken, som den selv kunne rumme; ifølge sagnets meddeler, har det ikke været sjældent, at der ved gravning på kirkegården er fundet mønter, hvorpå der blot findes et kors².

Kirken ligger nordligt i byen på en lille bakkeknold i dalsænkningen ved nordvestre ende af Slivsvø. Kirkegården, der har fald mod alle sider, hegnes af omsatte og delvis kløvede kampestensdiger; 1775—76 var der reparationer på stenvolden (rgsk.). Der er låger i syd, vest og nordvest samt køreport i øst, alle med stenpiller og støbejernsfløje af den vanlige type³. — Kirkegården har en

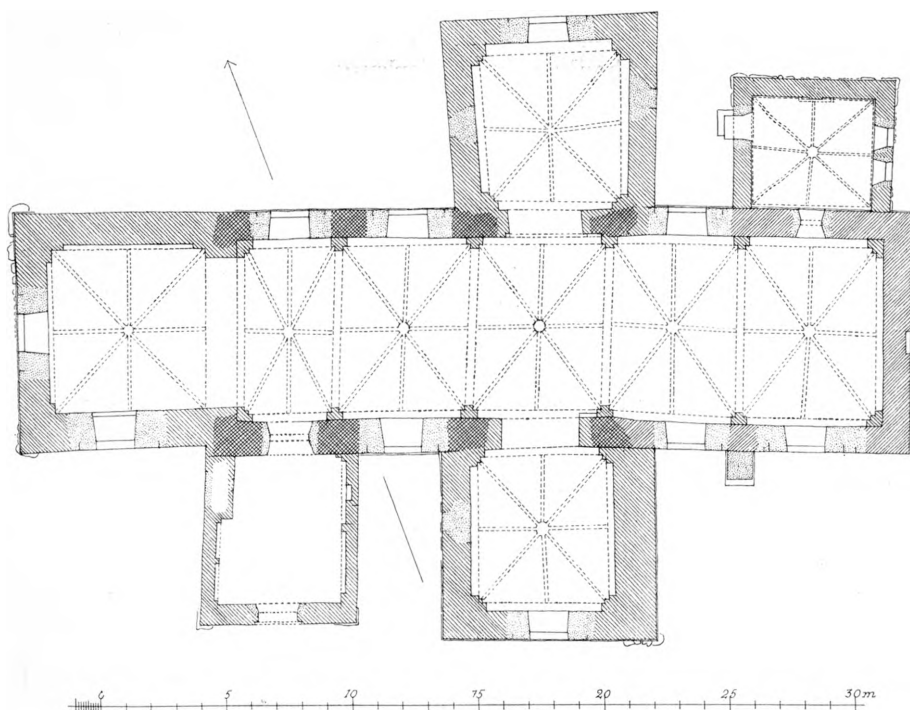

Fig. 2. Hoptrup. Plan 1:300. Målt af El. M. 1952.

helt moderne udvidelse mod nordøst, og 1905—06 blev der anlagt en anneksskirkegård med ligkapel syd for vejen langs kirkebakkens søndre fod⁴.

To *†kirkeriste* blev repareret 1724 (rgsk.); 1906 købtes en ny kirkerist⁴, der formentlig blev brugt ved anneksskirkegårdens indgang fra samme år.

Bygningen er en korskirke bestående af romansk skib og seks gotiske tilbygninger: østforlængelse, vestforlængelse, to korsarme, sakristi i nord og våbenhus foran syddøren. Kirken har ret stærk afvigelse til syd.

Af den romanske granitkvaderkirke er kun skibet bevaret, og dets ca. 4,1 m høje mure er omsat og uden andre enkeltheder end den 5 cm fremspringende skråkantsokkel; en enkelt sålbænkqvader fra et 46 cm bredt vindue er indmuret i østmuren af søndre korsarm, og en tilsvarende ligger som trin i den vestre kirkegårdstrappe. Rester af triumfgavlens murliv ses over hvælvingerne.

Tilbygninger og ændringer. De mange tilbygninger har alle mistet de oprindelige gavlblændinger og andre detaillier ved ombygninger og er derfor vanskelige at datere, men der kan næppe være tvivl om, at de tilhører sengotikken ligesom de i langhuset indbyggede hvælvinger. Materialet i våbenhuset er munkesten i munkeskifte, i de andre kvadre og rå kamp fra den romanske kirke sammen med munkesten i munkeskifte. I østforlængelsens gavl er der genanvendt krumhugne kvadre, der må stamme fra triumfbuen. Tilbygning-

gerne synes næsten at høre sammen parvis, østforlængelse og sakristi, nordre og søndre korsarm, samt våbenhus og vestforlængelse.

Østforlængelsen er på to fag, der temmelig hurtigt efter opførelsen er blevet overhvalvet sammen med skibet. Gavlen har i stedet for vindue en retkantet blænding og i fodlinien et 5 cm dybt blændingsbånd, hvorunder en række af seks små, kvartsten dybe cirkelblændinger.

Hvælvingerne i det romanske skib og østforlængelsen er samtidige; de er ottedelte og hviler på falsede piller, helstens gjord- og skjoldbuer og halvtstens ribber. På oversiden er de kun svagt indskårne.

Sakristiet har i gavlens fodlinie et blændingsbånd som på østforlængelsen. Det indre dækkes af et ottedelt hvælv som kirkens øvrige, men ribberne er kun kvartsten tykke, og fødselslinierne markeres af et svagt udkraget skifte; i syd er der halvtstens skjoldbue. Midt på nordvæggen er kappen af en kamin bevaret, men den er delvis dækket. Inventariet 1777 omtaler et ildtøj hørende til kaminen i sakristiet, og 1790 købes en vindovn (rgsk.).

Korsarmene, af hvilke den søndre har en mærkværdig tyk østmur, hvori der nu ikke lader sig konstatere spor af nogen art, kan muligvis være ældre end østforlængelsen, men det er næppe troligt og lader sig i alt fald ikke afgøre uden større afhugninger i skibets stærkt ødelagte mure. Den nordre har i begge flankemure og den søndre i vest et tilmuret vindue, som må have haft falsede inderkarme, thi udvendig er det smalt og dækket af en fladbue med meget stor pilhøjde, indvendig bredt og med lavere fladbue. Kapellerne står i forbindelse med skibet ved en uregelmæssig, rundbuet arkade; i vederlagshøjde har nordarkaden, der er falset mod skibet, et skråkantet kragled, med hvis forside buestikket er bindigt; hvælvene svarer helt til skibets.

Vestforlængelse og våbenhus. Vestforlængelsen er antagelig opført som underbygning for et sikkert aldrig fuldendt tårn (sml. Vilstrup tårn, p....); i alt fald står der rester af skibets romanske vestmur over den brede, spidse arkade, der forbinder forlængelsen med skibet. Ifølge undersøgelseskommissionens beretning 1711 (rtk.) var den store klokke ophængt i vestgavlen, og det er vel ikke helt udelukket, at forlængelsen kan være jævngammel med klokken, d.v.s. fra 1476. Forlængelsens indre har skjoldbuelignende blændinger og en samtidig hvælving, der svarer til kirkens øvrige i form og stentype, men den er langt stærkere indskåret på oversiden. Våbenhusets vestmur er nu i forbandt med vestforlængelsen, men det kan skyldes senere skalmuring; dets indre er mere pynteligt udformet end almindeligt, idet flankemurene hver har to vægblændinger, de østre er afdækket med tre, de smallere vestre med to fladbuer støttet af konsoller; disse består af en halvsten bred, forneden afrundet munkesten anbragt over en anden sten, der er rejst på højkant og alfaset i underkanten (sml. sydkapellerne i Starup og Halk, Haderslev hrd.). Grunden til, at vest-

Fig. 3. Hoptrup. Ydre, set fra nordvest.

E. M. 1952

væggens blændinger er smallere end østväggens, er den, at nordre del (245 cm) af vestväggen fra gulv til loft optages af et samtidigt murfremspring (46 cm), hvori der anes en tilmuret, vistnok fladbuet åbning. I denne tykke, nordre del af muren er der et lille rum, som indtil for et par år siden var tilgængeligt gennem en nyere dør i våbenhusmurens yderside; rummet er dækket af en muret, nord-sydgående tøndehvælv⁵; yderligere oplysninger har ikke kunnet fremskaffes, men der kan næppe være tvivl om, at det lille rum er identisk med det *benhus*, der nævnes i regnskaberne 1798, da kirken betalte 16 sk. for at få de der opsamlede knogler begravet (rgsk.).

Den sekskantede, spirklædte *tagrytter* over korsskæringen, hvori klokken nu hænger, er opført af egetømmer og blytækt; i hver polygonside er der en rektangulær lydåbning. Klokkespiret må være det 1783 for første gang omtalte kirketårn (rgsk.), og da klokken 1711 var ophængt i vestgavlen, og kirken tilsyneladende ikke på dette tidspunkt havde tårn eller spir (rtk.), er det sandsynligt, at tagrytterens opførelse skjuler sig under de store tagreparationer 1730—35 (rgsk.) eller under en uspecificeret reparationsregning på 2335 mk. i året 1755 (rgsk.). På kirkens nordside har der været en opgang til »tårnet«, som blev nedbrudt 1843⁶.

En omfattende istandsættelse, som blandt andet omfattede nye vinduer overalt i kirken, gennemførtes 1763—68 (rgsk.); fra denne stammer de glatte taggavle på østforlængelse, sakristi og våbenhus, der bærer de respektive årstal i jernankre, mens de ligeledes glatte og med årstal forsynede taggavle på nordkapel og vestforlængelse stammer fra den følgende restaurering 1840—

1843, da kirkens indre blev omdannet efter »gotisk smag«⁷; ved denne lejlighed indsattes 10 stk. spidsbuede vinduer, der var så brede (ca. 2,75 m), at stikket måtte begynde helt nede ved sålbænken, lor at vinduerne overhovedet kunne få plads i murene⁸. 1866 erstattedes våbenhusets tegltag med skifer⁹, 1876—85 var der store reparationer på tagværk og bly, og sidstnævnte år blev tagrytteren omtækket⁴. De nævnte, uforholdsmæssigt store vinduer afløstes 1898 af de nuværende, rundbuede jernvinduer med blyindfattet, delvis kulørt glas⁴, og indtil o. 1902 blev der foretaget store istandsættelsesarbejder ude og inde¹⁰.

Kirken har sorttjæret sokkel, hvidtede mure og sugffjæl på de bygningsafsnit, hvor intet andet er nævnt; alle tagværker indeholder rester af middelalderlige spærfag med to lag hanebånd (sakristiets dog fornyet), og alle tage undtagen våbenhusets er blytækte; 1711 var der tegltag på vestforlængelsen (rtk.).

På tagrytteren er der en *vindfløj* med dragehoved; den blev fornyet 1886¹¹, men bærer alligevel årstallet 1824, i hvilket år den afløste en ældre¹².

En *†solskive* leveredes 1838 af urmager J. H. Hartmann i Haderslev¹³.

†KALKMALERIER

1897 opdagedes spor af en enkel, sengotisk, kalkmalet dekoration på hvælvene og på korsarmenes vægge¹⁴; to år senere søgtes om penge til kirkens »Ausmalen« ved Wilckens¹⁰, men arbejdet blev overdraget Hans Magnussen fra Haderslev, der 1903 fik anden halvdel (875 mk.) af betalingen⁴. Hans arbejde har bl.a. bestået i en opmaling og supplerings af de gotiske rester; malerierne overkalkedes 1944.

INVENTAR

Alterbord. 1843 blev alterbordet nedbrudt, fordi det lå skævt for midtgangen, og opført (af munkesten) nærmere østvæggen⁶. Det dækkes af et panel fra 1945—46 med renæssanceprofiler.

Altartavle (fig. 5), i renæssance, ca. 1610—20, af egnens vanlige type med fløjliggende sidestykker og ved sin kvartrunde baldakin over storstykket nærmest beslægtet med Starups tavle fra 1615 (nu i Vojens). Baldakinen, der prydes af påsatte bly(?)stjerner, bæres af korintiske søjler med beslagværksprydbælter, hvilende på høje plinter; postamentfremspringene har efter skik og brug svungne former. Bag storsøjlerne er der riflede, joniske pilastre med prydbælter som søjlernes, og lignende pilastre er der på fløjfelternes yderside, som støder op til de smalle vinger, i hvis halvcirkelfelt der er et kvindehoved. Over den stærkt udladende storgesims hæver topstykket sig, noget rigere end ved

Fig. 4. Hoptrup. Indre, set mod øst.

E. M. 1952

de andre af typen, med herme flankeret arkadefelt og kartoucheagtige vinger. Topgavlen er en halvkartouche med cirkelfelt. Fløjfelterne støttes af en større og en mindre volut, der sikkert hidrører fra Matthias Bergenhagens istandsættelse 1772, fra hvilken også det glatte fodstykke hidrører (jfr. prædikestol).

Kun Topfeltet har bevaret sit oprindelige maleri, olie på træ, Kristus på korset i landskab; de øvrige malerier, ligeledes oliemalede på træ, skyldes ifølge signaturen på midtfeltets billede loh. Stentzler fra Haderslev 1773, men ved den sidste istandsættelse konstateredes der under sidefelternes malerier rester af Isaks ofring i nordfeltet, kobberslangen i sydfeltet. I storfeltet har der sikkert altid, som nu, været et nadverbillede. Det samme maleri, knap så stift som fløjenes Moses og Paulus på piedestaler, har Stentzler malet i to andre altertavler, Magstrup og Åstrup, og det samme er bevaret i Gammel-Haderslev (p. 226). Fraktur-underskriften til nadverbilledet, Joh. 3, 16, er ny, de øvrige indskrifter stammer fra 1773, i sidefelterne 5. mosebog 27, 26: Forbandet være den etc. og Gal. 3,13: Christus haver frikiøbt os etc., i frisefeltet 1. Cor. 2, 28: Hvert Menneske prøve sig selv etc., i topgavlens cirkelramme med maleri af solen over et landskab (sort skriveskrift) Malachia 4, 2: For Eder, som frygte mit Navn etc. og endelig i det tilsatte fodstykke Matth. 5, 23—24: Naar du ofrer din Gave paa Alferet etc.

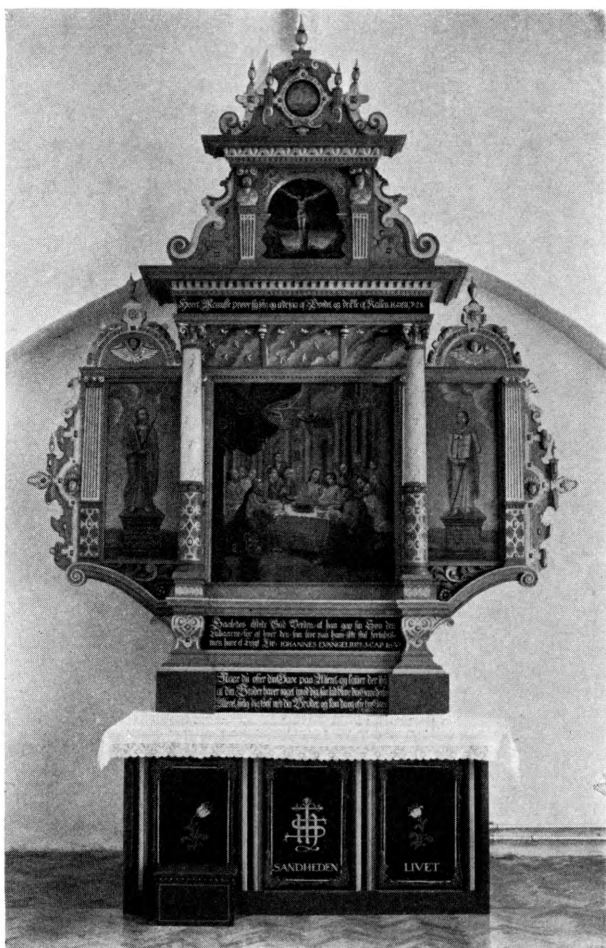

Fig. 5. Hoptrup. Altertavle (p. 366).

K. M. 1952

Rammeværkets staffering, hovedsagelig guld og rødt på blå bundfarve og i baldakinen skyer, skyldes også Stentzler. Den fremkaldtes sammen med billederne under et par senere lag, bl.a. egetræsfarve, af P. Kr. Andersen 1945—46¹⁵. Ved denne lejlighed fjernedes tre tarvelige oliemalerier på lærred, udført 1850 af maler P. Rannje, Flensborg: nadveren, dåben og Gethsemane, fra tavlen, hvor de havde dækket Stentzlers billeder, og ophængtes i nordre korsarm.

Altersølv. Kalk (fig. 11), fra 1790, i empire eller snarere i simili-renæssance. Den er meget stor, 25,4 cm høj, har sekstunget fod, smal, svær fodplade, standkant med felter adskilt af to og tre lodrette streger og vekselvis med koncentriske cirkler og skabelonblomster. Langs fodens kant er graveret en bort af aks eller lange, smalle blade og på een af tungerne et pånittet krucifiks over indprikket: 1790. På tre andre tunger navnene på præsten og de to værger,

E. M. 1952

Fig. 6. Hopttrup. Prædikestol, vistnok 1692, billedskærerarbejdet fornyet 1772 (p. 370 f.).

med skriveskrift: »Christ. Thomassen From, Kirchen Iurat, Lorenz Bertelsen, Past. zu Hopt. [fra 1789], Iens Hanssen Riis, Kirchen Iurat«. Ved overgangen til det sekskantede skaft er der en sekssidet ring med samme ornamenter som standkanten. Flad, rund knop med slanke, konkave blade på over- og undersiden, ovalbosser på kanten. Stort bæger. Under foden stemplerne PP (med kursiv) for Haderslev-guldsmeden Peter Petersen (Bøje 1586), der fik 43 rdl. for kalk og disk (rgsk. 1789), samt kursiv-H for Haderslev by. *Disk* 1837¹³, med cirkelkors og tre stempler under bunden: to med mesternavnet Rode, det ene med versaler (Bøje 1610), det andet med skriveskrift (Bøje 1611). *Oblat-æskén* (fig. 10), har samme stempler som kalken; låg og bund er dekoreret med diminutive tunger, og låget kantes af en graveret, båndomvundet bladstav, mens midtpartiet optages af et graveret krucifiks. *Vinkande* af plet. En *†vin-*

kande havde indskriften: Peder Aarøe, Maren Aarøe, Synderballig 1752 (inventarium 1776)¹⁰.

Sygekalk (fig. 12), skænket 1740, med cirkulær, karnisformet fod og påloddet bund med graveret skriveskrift: »Vasa sacris usibus apud aegrotantes in ecclesia Hoptrupensi destinata a Ioh. Tychsenio Praep. Hattersl. Ao. 1740« (»kalk, af Ioh. Tychsen, provst i Haderslev, bestemt til hellig brug for de syge i Hoptrup menighed«). På standkanten indslået W × W × W × etc. Knoppen er som en fladtrykt kugle med indpunslede bladtunger og mellemfaldende ruder; herover rundt skaft med krave forneden. Let udsvajende bæger. Under bunden mestermærke, sammenskrevet MM i oval, for Haderslev-guldsmeden Mathias Mogenssen (Bøje 1573). *Disk* med cirkelkors, *oblatæske* af plet og *vinflaske* af glas.

Alterstager. 1) Sengotiske, o. 1525, svarende til Hjordkær (Åbenrå amt, der har bevaret sine langhalsede løver; denne kirke er først bygget 1520—22)¹⁶; de godt 34 cm høje stager har høj, slank, tilspidsende, rigt profileret fod, cylinderskaft med tre ringe og lyseskål med kreneleringer; både på fod- og lyse-skålen er der en krans af småkors dannet af fem runde huller.

2) Barokke, o. 1650, med flad fodskål hvilende på tre flade kuglefødder, slankt balusterskaft med midtring og flad lyseskål. 57,5 cm høje.

Alterkrucifiks, nu over arkaden til nordre korsarm, skåret o. 1912 af Jes Lind og skænket til kirken o. 1913 af gårdejer Erich Erichsen, Marstrup¹⁷.

*Brudekrone*¹⁸ (fig. 13), barok, o. 1700, af sølv, 11,5—11,7 cm i tv., med 11 englehovedkartoucher båret af ligeså mange bøjler og herimellem 11 småspir. Kartouchen, der er beregnet til at sidde fremefter, over panden, udmærkes ved et større, kronet englehoved anbragt oven på kartouchen. På en af bøjlerne to gange stemplet mestermærke HCL i rektangel. Opbevares i præstegården og er stadig i brug. Ifølge inventariet 1777 fik præstekonen for at pynte bruden, »når hun bærer kronen«, 4 mark, en ost og en hvedebrødske.

Døbefont (fig. 14), romansk, af granit, svarende til Branderup (Nørre-Rangstrup hrd.), med glat kumme, tv., 80 cm, og spinkel rundstav, hugget i eet med skaftet; den lave, firkantede fod har rundt skaftled med rundstav og på hjørnerne fire primitive menneskehoveder. Så enkel som fonten er, har den dog den store interesse, at mesteren har signeret den med runer; i et felt på en af fodens sider står under et bueslag tre runer i relief: | Ψ |, d.e. *imi*, mandsnavnet Imme. Da reliefruner synes at være en forholdsvis sen foreteelse, er fonten næppe ældre end o. 1250¹⁹. Fra mester Immes værksted er måske også den enkle font i Hjordkær (Åbenrå amt) udgået. Stærkt opbanet, højde 83,5 cm. Nyt *dåbsfad* og ny *kande*, af messing. I inventariet 1776 nævnes et kobberbækken dels til fonten, dels til kollekt¹⁰.

Prædikestol (fig. 6—9), fra tiden henimod 1700, muligvis fra 1692²⁰, og måske udført i den flensborgske billedskærer Hans Buchholz's værksted, men

E. M. 1952

Fig. 7—9. Hoptrup. Prædikestolsdetaller, skåret 1772 af Mathias Bergenhausen; fig. 9 forestiller Markusløven (p. 371 f.).

gennemgribende omdannet 1772 af Mathias Bergenhausen fra Åbenrå (rgsk.), der fornyede alt billedskærerarbejde, idet han dog forsøgte at holde sig så nær til originalerne som muligt. I sin oprindelige form har stolen sikkert svaret ret nøje til prædikestolen i Hyrup nær Flensborg²¹, der er udført af snedker Jørgen i Grundhof og billedskærer Hans Buchholz 1691.

Stolen er på fem fag, rigt og voldsomt skulpteret. I storfelterne, der er ret flade og kantet med bølgelister (sml. Vilstrup), står stærkt fremspringende figurer af Kristus med verdenskuglen (fig. 8) og de fire ivrigt gestikulerende evangelister. Mellem storfelterne er der rige ophængninger af blomster og grene med drueklaser, bånd og kvaster af sen karakter; i en enkelt en lille fugl. De smalle frise- og postamentfelter kantes af bølgelister og bladstav; i frisen er der englehoveder, blomster og bladværk samt en muslingeskal, ligeledes af udpræget sen form, i postamentfeltet gnavne masker på hjørnerne. Underbaldakinens fem bøjler ender (sml. Haderslev S. Marie prædikestol p. 146) i gallionsfiguragtige kvindebuster (fig. 7), og ind imellem dem er der fældet skråtliggende hængestykker med storakantus omkring en blomst, en maske og to kantrifledede kranse og en palmet. Søjle og opgang er fra 1890, lydhimlen ligeledes (snedker Boesen, Hoptrup)²², men fra den forrige himmel er genanvendt topstykkerne med englehoveder i cirkelfelter. Forekomsten af øreflipornamenter og bruskknuder henviser den til tiden o. 1620.

Da stolen istandsattes og nystafferedes ved P. Kr. Andersen sammen med altertavlen, blev det muligt, bl.a. ved et beskrevet stykke papir, der fandtes

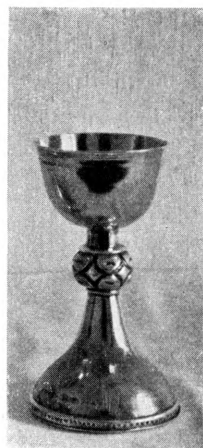
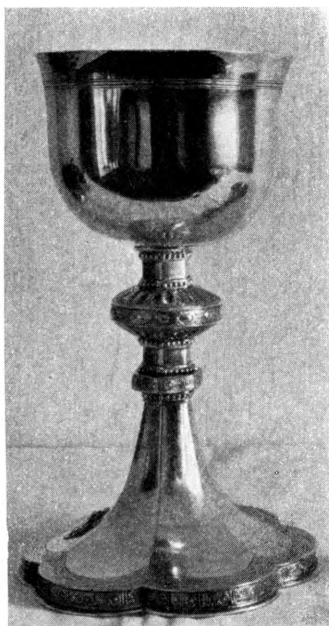
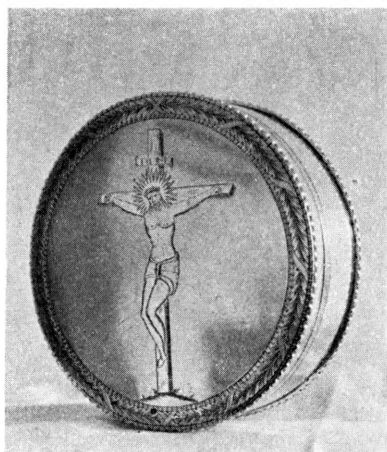

Fig. 10—12. Hoptrup. 10. Oblatæske (p. 369). 11. Alterkalk 1790 (p. 368).
12. Sygekalk, skænket 1740 (p. 370).

E. M. 1952

i et hulrum bag statuetten af Markus, at nå frem til en sikker forståelse af stolens ændringer. Her stod bl.a.: »Anno 1772 er denne Predigestol paa Nye blefven oprættet med udvisende Ziratter, same Tid var kirkens Patroener Geheime-Rath Camerher Amtmann von Klingenberg, Provst Jochum Chretzmer, Præst Johan Quedensen Harboe, Kirkecurattor Erich Nessen Hofgaard, Peder Gierdsen Mastrup, Bildhoger Mathias Bergenhausen fra Apenrade – Same aar blev de tvende og Grev Brandt efter deres Fortieneste henrettede i Kiøbenhavn«. Hvad der blev »oprættet« af nyt, fremgik, da stolen blev adskilt, idet det viste sig, at farverne på alle stolens konstruktive dele, de vandrette profiler, listerne om storfelterne, fodgesimsen m.m. var lagt på kridtgrund, medens dette ikke var tilfældet med ornamentene. Ved den sidste istandsættelse fremkaldtes de oprindelige brogede farver: figurer og hoveder er hvide, bladværket grønt, hjørnepyrdelserne brogede med guld og sølv; hovedbundfarven er brun.

Stolestaderne, med døre, er fra 1843⁶ og minder om Vilstrups. 1671 foretog

sognepræsten sammen med 12 sognemænd en fordeling af »de nye stole udi den synder capelle«¹⁰. En *†stol* for den velbyrdige fru Christine til Hovgaard omtales 1682 som anbragt så højt og så nær prædikestolen, at den generede¹⁰.

Et *†pulpitur* omtales 1711 (rtk.); det fjernedes 1872⁴.

Orgel fra 1872 (kirkens første, skønt man allerede 1820 begyndte at tænke

Fig. 13. Hoptrup. Brudekrone (p. 370),

E. M. 1952

på anskaffelsen)²³, leveret af Marcussen og søn, Åbenrå; pulpituret, der afløste et tidligere, kom fra snedkermester I. B. Hansen⁴. 1917 konfiskeredes orgelpiberne til krigsbrug og erstattedes af bronzerede trælistier⁴.

Pengeblok, kurvefletningsagtigt jernbundet, med indslået indskrift: Anno 1789 CFIR. Den tidligere *†blok* var ifølge inventariet 1776 også jernbeslået og havde to store hængelåse¹⁰.

Præsterækketavle, ældre, se nedenfor under epitaf; den nyere tavle er fra 1944.

Degnerækketavle med degnenes navne fra »Lydig Degn, fød i Ekkernførde 1480« og med indskrift: »Dette Mindesmerke har Sognepræsten I. O. Harboe ladet oprette 1774, og paa nye opmalet af Degnen I. Johansen 1811«. En pendant i profilramme med bred buetunge foroven er 1946 skænket af Anna Riis. I nordre korsarm, tidligere over degnestolen (Chronik).

Lysekroner fra 1914 og 1929.

Kirkeskib, model af skoleskibet »Danmark«, lavet og ophængt 1952.

Klokke, støbt 1476 af Peter Hansen i Flensborg (sml. Haderslev domkirkes døbefont p. 142). Indskrift med minuskler: »ihesvs naserenvs rex ivdeorvm m cccc vi vn lxx iare na der bort kr(ist)i maria bin ik gheheten dat kercbvl to hoptrp heft mi laten gheten in der ere santo nicolaves kerkher her marcvs rigghleen ies iensen to hoptrup vn ies iensen to mastrop kirksvare«. Under de to linier og slynget over et relief af S. Nicolaus: »ghot gheve sine sele ghat de mi ghegaten hat« (»Jesus af Nazareth, jødernes konge. 1476 år efter Kristi fødsel. Maria er jeg kaldet. Kirkesognet i Hoptrup har ladet mig støbe til

ære for den hellige Nicolaus. Kirkeherre hr. Marcus Riggelen (eller Riggelern). Jes Jensen i Hoptrup og Jes Jensen i Mastrup kirkeværger. Gud give hans sjæl nåde, som har støbt mig«. Det er usikkert, om der skal læses riggeleen eller riggelern; ghat er formentlig fejl for gnat, selv om Haderslevfonten på dette sted har rat. Tvm. 78 cm (Uldall p. 223).

1711 omtales en lille *†klokke* i sydkapellet, den store hang da i vestgavlen (rtk.). I inventariet 1776¹⁰ siges den lille klokke at være uden knebel.

GRAVMINDER

Epitaf (fig. 15), nu *præsterækketavle*, ifølge en malet frakturindskrift i hængestykket oprettet 1623 af »Fall Jensen i Hopt. Kong. May. Ridefogd udi Gram Herred, og hans Hustrue Anne Falles«. Det fint snedkrede epitaf har renæssanceepitafiens normale opbygning, med to søjler flankerende storfeltet, storvinger, gesims og kartoucheagtigt topstykke flankeret af putti (nu uden lidelsesredskaber) samt hægestykke under postamentfeltet. Selve ornamentikken er mærkelig gammeldags, og kun den kvartrunde postamentgesims med dens reliefsnit røber i virkeligheden, at vi befinder os efter 1620; hele den øvrige udsmykning kunne for så vidt være fra o. 1600. 1773 blev det formentlige maleri af ridefogden og hans familie erstattet af en præsterækketavle, der efter C. D. Møller, afgået 1864, fortsættes på en enkel, umalet tavle. Epitafiet istandsattes samtidig med altertavle og prædikestol. Bundfarven er blå, ellers er rødt og guld de dominerende af bifarverne. Tidligere i koret over døren til sakristiet, nu i søndre korsarm²⁴.

Mindetavle 1870, sort skifermarmor i kølbueafsluttet træramme over degnen Jørgen H. Johnsen, degn i Hoptrup 1807—28, til tak for en legatstiftelse. I nordre korsarm.

I våbenhuset stod der 1711 (rtk.) to nye og tre gamle *†ligbærer*²⁵.

1711 omtales to *†begravelser*, i sydkapellet for »de Meilandske Arvinger«, i nordkapellet for overførster Rung (rtk.). 1923 undersøgtes gravkælderens i sydkapellet, der var et muret, hvælvet rum fra renæssancetiden, til hvilken der var adgang gennem en lille, firkantet lem i sydgavlen samt ad en nu tilmuret indgang under prædikestolen (Chronik); de her stående 16 kister nedgravedes; kun en enkelt var sortmalet og ritlet, medens de øvrige var almindelige, umalede fyrretræskister fra 1700'rne uden beslag (en barnekiste af kuffertform havde dog simple hankebeslag).

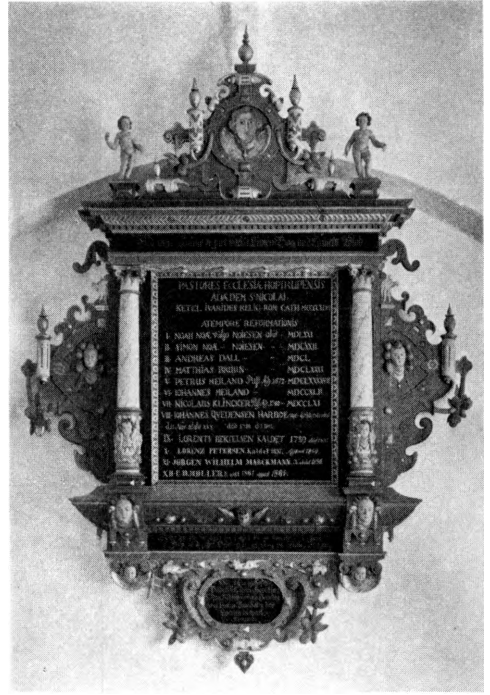
KILDER OG HENVISNINGER

LA. Åbenrå. Haderslev provstearkiv: Kirkeregnskabsbøger for Hoptrup 1715—1847 (rgsk.). — Sager ang. de enkelte sogne, Hoptrup 1665—1920. — Acta betr. Prediger u.

E. M. 1932

Fig. 14. Hoptrup. Døbefont med runeindskrift (p. 370).

E. M. 1952

Fig. 15. Hoptrup. Epitaf, nu præsterækketavle (p. 374).

Gemeinde, Hoptrup 1889—1920. — Haderslev provstis fælles kirkekasse: Regnskaber med bilag, Hoptrup 1800—47. — Hoptrup præstearkiv: H. Fortegnelse over stolestaderne i kirken tillige med et kort referat om kirkens fornyelse og indvielse 1843. — Haderslev visitatorialsager. Sager til slesv. registratur nr. 122. Kirche zu Hoptrup 1820—32. — Forskellige uordnede kirkeregnskabssager. — Se i øvrigt arkivalier for Haderslev provsti i almindelighed p.28. — Kirkeklokkecirculære af 1918. — Museumsindberetninger af S. A. Claudi-Hansen 1910, Chr. Axel Jensen 1910 (inventar og kalkmalerier), M. Mackeprang 1923 (gravkælder) og P. Kr. Andersen 1946 (istandsættelse af inventar). — Undersøgelse og beskrivelse ved Elna Møller, Erik Moltke og Vibeke Michelsen 1952.

Præsteindberetning til Thurah 1754. — Haupt I, 366 f.

¹ Quellensammlung VI, 53, Repertorium I, 408, Jensen. Statistik I, 160. ² Danske Sagn. Ny rk. III. 1931. p. 66. ³ 1836 købtes to portpæle og otte pæle til lågerne (fælles kirkekasse: rgsk. med bilag 1800—47), men portstolperne lå ubenyttet hen indtil 1841 (RA. T. K. I. A. D. 86. 1736—1847), i hvilket år seks gitterporte anskaffedes (fælles kirkekasse: rgsk. med bilag 1800—47 og præstearkiv: fortegnelse over stolestaderne i kirken etc. 1843); 1851 erhvervedes yderligere to fra Haderslev jernstøberi (forskellige uordnede kirkeregnskabssager). ⁴ Fælles kirkekasse: rgsk. med bilag 1870—1924. ⁵ Oplyst af graveren, der benyttede rummet til opbevaring af redskaber. ⁶ Præstearkiv: fortegnelse over stolestaderne etc. 1843. ⁷ Generalsuperintendentens arkiv: visitatsberetninger etc. 1796—1883 og fælles kirkekasse: rgsk. med bilag 1800—47 samt note 6. ⁸ Tegning af Heinrich Hansen 1856 i NM. ⁹ Haderslev landrådsarkiv fag 138 nr. 6. 1871 kirkereparation. ¹⁰ Provstearkiv: sager ang. de enkelte sogne etc. 1665—1920 samt note 4. ¹¹ Fælles kirkekasse: sager vedr. ombyggn. etc. 1800—96. ¹² Amts-

visitatorialsager: diverse udtagne sager etc.¹³ Fælles kirkekasse: rgsk. med bilag 1800—47.¹⁴ Haupt: Jahresberichte 1897—99, nr. 2972.¹⁵ Sml. Haderslev Stifts Aarbog. 1947. p. 48.¹⁶ Helt tilsvarende stager i Magleby og Øster-Egede, DK. VI, 1005 og 569.¹⁷ Meddelt af pastor P. Augustinus 1952.¹⁸ Jfr. Ellen Andersen: Brudens Hovedtøj, i Fra Nationalmuseets Arbejdsmark. 1950. p. 164 (billederne af Hoptrup- og Vilstrup-kronerne er ombyttede); jfr. P. Augustinus, i Haderslev Stifts Aarbog. 1950—51. p. 27 f. fig. ved p. 32.¹⁹ Lis Jacobsen og Erik Moltke: Danmarks Runeindskrifter. 1942. nr. 16, og Mackeprang: Døbefonte, p. 44.²⁰ Indvendig i stolen står malet: Prædikestolen opført 1662, forbedret 1843; det første årstal kan være fejl for 1692.²¹ Kunstdenkm. Flensburg, fig. 88.²² På bagsiden af et af topstykkerne var malet: »Ny opført 31 Januar 1890 Snedker Boesen Maler J. Johannsen«, sml. rgsk. for 1889 (note 4).²³ Visitatorialsager, nr. 110 etc. 1820—32 .²⁴ Sml. Abildgaards dagbog p. 118.²⁵ Jfr. Carsten Petersen i SJyAarb. 1931. p. 252.

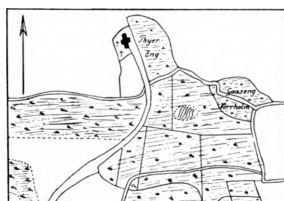

Fig. 16. Hoptrup 1792.